

Å VÆRE MUSIKER OG KOMPONIST

– ikke første og fremst funksjonshemmet

Tekst Anne Aagård - Foto Skug-senteret

Det er en del grunnleggende behov vi mennesker har som, uavhengig av hvem vi er, er gjenkjennelige for oss alle. Bortsett fra mat og omsorg, har vi alle behov for å høre til et sted på jorden. Vi trenger andre, vi trenger å inngå i et fellesskap. I dette fellesskapet har vi alle behov for å ha en rolle som betyr en forskjell. Blant disse årsakene er retten til meningsfullt arbeid sterkt fundamentert i det norske samfunn. Likevel er det ikke alle som er så heldige å oppleve reell samfunnsdeltagelse. Vi kjenner noen alle sammen. Noen som det liksom ikke er bruk for, som i et samfunnsøkonomisk system blir mindrevverdige, kostbare - en utgiftspost og en belastning.

Jeg er mor til et barn, Vibeke - nå ung kvinne på 26 år. Vibeke har alltid hatt behov for utstrakt tilrettelegging - for å kunne sitte noenlunde smertefritt, for å kunne komme seg til skole, delta i utvalgte deler av skolegangen, få i seg nok næring og mat, jevnlig fysioterapi for å løsne stiv, spastisk muskulatur. I fragmenterte budsjettmodeller er hun et diskusjonstema: hvem skal betale for hva? Vibeke er uten verbalt språk, med omfattende og godt synlige fysiske funksjonsnedsettelse. Helt avhengig av omgivelsene bare for å være til.

Å gi en del av seg selv til andre

Ingen er lykkeligere enn henne etter å ha hatt en dag sammen med en hjelper som forstod noe av alt hun ville fortelle. Eller at hun ved hjelp av bryterstyrt teknologi fikk formidlet noen tanker eller ønsker ved hjelp av datamaskinen. Hun fikk delt en liten del av seg selv med noen, og dagen er med ett god. Så lite og så stort - og veldig tankevekkende. Det sier noe om betydning

Fra venstre: Øyvind Kristoffer Solberg, Einar Berg-Olsen, Johan Olav Johansen (UiT), Elin Skogdal og Vibeke Aagaard Johansen

gen av gode relasjoner, om å høre til, om å delta og bli sett.

I dag er Vibeke deltidsarbeidende musiker, komponist og student ved SKUG senteret (se omtale). Takket være visjonære, stabile, tålmodige og dyktige pedagoger som sammen med NAV, Tromsø Kommune, Tromsø kulturskole og Høgskolen i Tromsø- Musikkonservatoriet (nå Universitetet i Tromsø) etablerte et kompetansesenter innen bryterstyrt musikkteknologi. Disse fagfolkene har systematisk utfordret ulike tradisjoner og erkjennelsesmåter, hatt tro på Vibeke og stilt krav og forventninger som normalt sett ikke følger med livet til personer med store funksjonsnedsettelse. De har formidlet til Vibeke at hun trengs og økt livstemperaturen hennes, om vi kan si det slik. Opplegget har gitt Vibeke ansvar,

mulighet til å gjøre egne valg og bidratt til at hun faktisk utgjør en forskjell i det samfunnet vi alle er en del av. Hun - den lille jenta som ifølge eksperter aldri ville bli mer enn 5 år og burde sendes til Emma Hjort hjem for døende barn. Nå deltidsarbeidende og en viktig person i et kollegium - alt takket være disse pedagogenes evne til å tenke utradisjonelt og skifte spor.

Tidkrevende arbeid

Arbeidet består forenklet sett av to ulike hovedoppgaver: komponering/arrangering og musikkutøving. Å komponere er å skape, å uttrykke seg, - ikke forskjellig fra annen kunstnerisk utøvelse. For en person uten verbalt språk er det særdeles unikt og å få denne muligheten til å dele av seg selv. Arbeidet blir meningsfullt og overgripende i så mange henseende, som kommunika-

sjon og relasjonsbygging og som identitetsbyggende aktivitet. Andres blikk rettes mot henne og hun bringer noe nytt inn i verden og bidrar på den måten også i en større samfunnsmessig sammenheng. Arbeidet er tidkrevende. Alt som skapes skal styres ved hjelp av to valg – to brytere- som hun skal styre musikkomponeringsprogrammet med. Men skal samfunnsnyttens måles i antall komposisjoner (eller andre kunstuttrykk) som skapes, eller er det andre barometre som må legges til grunn innen arbeid med kunst og kultur? Og trenger vi egentlig kunstneren? Andre Bjerke sitt dikt om Kunstneren, gir en forbilledlig svar på disse spørsmålene.

Musikkutøvelse

De ansatte på SKUG-senteret konserterer på mange ulike arenaer, som ren konsertvirksomhet og eller som viktig erfaringsspredning. Podiet kan være en konsertarena, en konferanse, en undervisningssituasjon. Hva skjer når du deltar i en musikalsk setting der du får tillit og oppgaver du må utføre med konsentrasjon og presisjon? Hvert instrument, hver stemme

er helt avgjørende for helheten. De andre i gruppa er avhengig av at du øver, deltar og medvirker. Det du gjør har betydning for dem og det har betydning for hva som formidles til publikum. Deltagernes funksjonsnivå, fortid eller fremtid har ingen betydning. Det er her og nå som gjelder! Du kan ikke melde deg ut uten at det får konsekvenser for andre. Det stilles forventninger til deg, og når du innfrir er det en god følelse av fellesskap, av reell deltagelse og av å ha fått formidlet noe til andre. I de ulike rollene vi funksjonsfriske har som kollegaer, som foreldre, som venner osv er det en naturlig del av livet at vi inngår i og opplever disse viktige, og grunnleggende sidene ved livet i ulike sammenhenger. For andre er det imidlertid ingen selvfølge. Arbeid med musikk og kultur forutsetter naturligvis genuin interesse for og etter hvert kunnskap om denne typen arbeid. Det er nok mange som uteblir fra denne arbeidsarenaen fordi det stilles få eller ingen krav til deres samfunnsdeltagelse. Å stille krav på dette området, forutsetter i sin tur evnen til å tenke tverrfaglig og overgripende og være kreativ og åpen med hensyn til

metoder. For mange er det kanskje enklest å la være?

Om å gjøre det umulige mulig

Det er ikke alle forunt å være så heldig som Vibeke; Å fanges opp av dyktige, kreative fagfolk med blikk for å gjøre det tilsynelatende umulige mulig. Det er heller ikke alle foreldre som er så heldige at de opplever at barna deres, uavhengig av funksjonsnivå, får et meningsfylt arbeid og reell samfunnsdeltagelse. For meg som mor er det bare en ting å si: ***Det er utrolig sterkt!***

Skug-senteret

SKUG – senteret ble åpnet høsten 2007 som et ressurscenter for spesielt tilpasset musikkopplæring. Dette ble en videreføring av arbeid som var gjort gjennom 4 år med to SKUG-prosjekter. SKUG står for Samspill og Kultur Uten Grenser, og med dette signaliserer vi at vi ønsker å fjerne de begrensningene som vanligvis finnes i forhold til hvem som kan spille et instrument, eller hvem som kan komponere musikk.

Mange mennesker med funksjonsnedsettelse har lyttet til mye musikk og er svært interessert i musikk, men har pga fysiske begrensninger ikke muligheten til å holde eller spille et tradisjonelt instrument. SKUG-senteret legger til rette for den enkelte ved hjelp av teknologiske løsninger som gjør at de kan spille eller komponere selv. Med bryterstyrt datamaskin som instrument er det mulig å bytte instrumentlyd og slik tilpasse seg ulike musikalske sammenhenger. Et godt eksempel på dette er at en av SKUG-elevne nettopp spilte på konsert med sitt lokale skolekorps, med bryterstyrt datamaskin som sitt korpsinstrument.

SKUG-senteret underviser elever fra 5 til 50 år – alene eller i ulike grupper. De som underviser på SKUG-senteret er Einar Berg-Olsen og Elin Skogdal. Øyvind Kristoffer Solberg og Vibeke Aagaard Johansen er ansatt i deltidstilling som komponister, musikere og foredragsholdere. Johan Olav

Johansen (lektor ved Universitetet) underviser Øyvind Kristoffer og Vibeke som universitetsstudenter sammen med pedagogene fra SKUG-senteret.

Mange mennesker med omfattende funksjonsnedsettelse har brytere og datamaskin som hjelpemidler for skriftlig eller/og muntlig kommunikasjon. Vi støtter oss på denne teknologien, men har i tillegg tatt i bruk musikkprogramvare som kan bryterstyres. Det viktigste programmet vi bruker er E-Scape, som er laget og utviklet av Dr Tim Anderson fra York, England. Fordi E-Scape er laget som et bryterstyrt musikkprogram fra begynnelsen, kan alle deler av programmet bryterstyres av funksjonshemmede musikere. De som komponerer med brytere kan dermed selv komponere alt fra første tone til ferdig musikkstykke. Funksjonshemmede musikere trenger ofte hjelp til å sette opp datamaskin og brytere, men kan da spille selvstendig, som hvilken som helst annen musiker. Funksjonshemmede musikere kan fremføre musikk solo, eller i grupper som et rockeband, korps eller andre typer grupper. Samarbeid mellom Tim Anderson og SKUG-senteret har ført til en konstant videreutvikling av E-Scape og høsten 2008 kom den norske versjonen av programmet som gjør den mer tilgjengelig for funksjonshemmede musikere i Norge.

Kontaktadresse SKUG-senteret: skug@tromsokolen.no